

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra sociální práce

Bakalářská práce

Olomouc 2016

Žaneta Smékalová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra sociální práce

Bakalářská práce

Žaneta Smékalová

Vliv křesťanské víry na postoj studentů Univerzity Palackého k eutanazii

Olomouc 2016

Vedoucí práce ThLic. Michal Umlauf

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem Vliv křesťanské víry na postoj studentů Univerzity Palackého k eutanazii vypracovala samostatně, a že veškerá literatura je uvedena v závěru práce.

V Olomouci dne .....

.....
Žaneta Smékalová

Tímto chci poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce Thlic. Michalu Umlafovi za veškeré věcné rady, trpělivost a vstřícný přístup při vedení mé bakalářské práce.

*„Ó smrti, jak hořké je pomyšlení na tebe člověku,
který si pokojně žije mezi svými statky,
který žije bezstarostně a má ve všem úspěch
a který je ještě schopen těšit se z dobrého jídla.*

*Ó smrti, jak dobrý je tvůj rozsudek pro člověka mužného
a toho, jehož síly ochabují,
pro člověka vysokého stáří, pro kterého je všechno obtížné,
všemu se brání a ztrácí trpělivost.“*

Sírachovec 41; 1-2

Obsah

Úvod	8
Teoretická část.....	10
1. Eutanazie a vymezení pojmu	10
1.1. Rozdělení pojmu eutanazie	10
1.1.1 Aktivní a pasivní eutanazie	10
1.1.2 Dobrovolná a nedobrovolná eutanazie	11
1.1.3 Přímá a nepřímá eutanazie	11
1.1.4 Podrobnější rozdělení eutanazie	12
1.2 Závěr k rozdělení eutanazie	13
1.3 Historie eutanazie.....	14
1.3.1 Vývoj eutanazie do období moderních dějin	14
1.3.2 Vývoj eutanazie v moderních dějiny	15
1.3.3 Historie eutanazie na území dnešní ČR	16
1.4 Závěr k historii eutanazie	17
2 Pohled křesťanské etiky.....	18
2.1 Eutanazie a veřejná diskuze.....	18
2.2 Hodnoty, které se zrcadlí v postoji k eutanazii	19
2.2.1 Postoj církve k eutanazii	20
2.2.2 Hodnota lidského života	20
2.2.3 Schopnost svobodně se rozhodnout.....	21
2.2.4 Důstojnost člověka	22
2.2.5 Smysl utrpení.....	22
2.2.6 Nejhlubší motivace křesťanů, říci ne eutanazii	23
2.3 Závěr ke křesťanským hodnotám.....	24
Praktická část	25
3.1 Vztah studentů k thanatologii	25
3.2 Cíl výzkumu.....	26
3.3 Hypotézy k výzkumu.....	26
3.3.1 První hypotéza.....	27
3.3.2 Druhá hypotéza.....	27

3.4	Průběh výzkumu	27
3.4.1	První hypotéza.....	28
3.4.2	Druhá hypotéza.....	29
3.5	Diskuze	32
3.6	Závěr k výzkumu	33
	Závěr	34
	Příloha:	36
	Otázky výzkumu.....	36
	Použitá literatura a zdroje	37
	Použitá literatura.....	37
	Internetové odkazy.....	39

Úvod

Téma bakalářské práce jsem zvolila záměrně, protože mě zajímá postoj studentů Univerzity Palackého k eutanazii. Především se chci v bakalářské práci zaměřit na postoj těch studentů, kteří vyznávají křesťanskou víru.

Možnost eutanazie je předmětem dlouhodobých diskuzí, k nimž se vyjadřuje mnoho vědních disciplín. Vyjadřuje se k ní také sociologie a křesťanská etika, které téma bakalářské práce provazují se zájmy Katedry sociální práce. Sociologie nám může pomoci zjistit a vysvětlit to, jak se společnost staví k eutanazii. A předpovídat společenské změny, ke kterým by případné zavedení eutanazie do praxe vedlo. Etika se zabývá správnou volbou mezi více možnostmi při rozhodování, jak se správně zachovat.

Možnost klienta zvolit si pro sebe eutanazii se promítá i do role a kompetencí sociálního pracovníka. Sociální pracovníci/pracovnice zaměstnaní u seniorů, umírajících, duševně nemocných anebo lidí v krizových situacích by museli v praxi řešit žádosti o eutanazii. V pomáhajících profesích se často vyskytují lidé s křesťanským založením. A právě mnoho etických dilemat by nastalo při střetu křesťanských hodnot s prováděním eutanazie v praxi. Pro nastínění křesťanských hodnot a postojů jsem se rozhodla využít odborných zdrojů, které vychází z katolického křesťanství. Jednak pro nedostatek prostoru nastínit pohled i ostatních větví křesťanství, a jednak protože je práce psaná v rámci Teologické fakulty.

Hlavním cílem této práce je zjistit jak velký vliv u současných studentů Univerzity Palackého má při tvorbě postoje k eutanazii křesťanská víra, které nese hodnoty jako je ochrana lidského života ve všech jeho stádiích. Zajímá mě, zda křesťanské hodnoty stále odolávají společenským tendencím, které by mohly naznačovat směřování ke schválení zákona o eutanazii.

První část mé bakalářské práce bude teoretická. Pokusím se vymezit členitý pojem eutanazie a zmíním i historii vývoje eutanazie. Dále se pokusím představit pohled křesťanské etiky na eutanazii. Budu se zabývat hodnotami (úcta k životu, důstojnost člověka), které předává křesťanská víra a motivací věřících, které vedou k nesouhlasnému postoji k eutanazii.

Druhá část bakalářské práce bude praktická. Pomocí kvantitativního výzkumu zkusím zodpovědět hlavní výzkumnou otázku, jak velký vliv má v současnosti víra na

postoj studentů Univerzity Palackého k eutanazii. Zaměřím se dále i na současný stav postoje všech studentů Univerzity Palackého k eutanazii. Budu sledovat motivaci studentů k postoji pro nebo proti eutanazii. Protože právě postoj budoucích lékařů, právníků nebo například sociálních pracovníků, by v blízké budoucnosti mohl mít co do činění s podáváním žádostí k vládě ohledně prosazení s případným schválením zákona o eutanazii.

Za nejvýznamnější podnět pro můj vnitřní zájem o tematiku eutanazie, bylo setkání s paní doktorkou Janou Sieberovou. V srpnu 2012 jsem se účastnila její přednášky ve Žďáru nad Sázavou, kde rozebírala etiku eutanazie.

Teoretická část

Teoretická část práce je rozdělena na dvě části. V první části se snažím vymezit a rozlišit pojem eutanazie a zmíním i historii eutanazie. V druhé části se pokusím představit pohled křesťanské etiky na eutanazii. Budu se zabývat také hodnotami, které předává křesťanská víra.

1. Eutanazie a vymezení pojmu

Pojem eutanazie se dá vyložit mimořádně variabilně. Proto je orientace v tomto tématu složitá. Světová zdravotnická organizace definuje eutanazii jako čin, který je prováděn vědomě a úmyslně, jehož cílem má být ukončení života jiného člověka. O eutanazii musí dobrovolně požádat kompetentní plně informovaná osoba, která je nevléčitelně nemocná. Asistující zná stav této osoby a její přání ukončit život a v jejím úmyslu pokračuje, ale vždy tak, že je skutek proveden se soucitem a bez zjištěných důvodů. (Bartůněk, Ptáček a kol. 2012: 17)

1.1. Rozdělení pojmu eutanazie

Haškovcová mluví o elementárním rozdělení pojmu eutanazie na dvě situace. První možnost jak chápat pojem eutanazie je tradiční. Slovo eutanazie pochází z řeckých slov eu (dobrý, normální) a thanatos (smrt) první doloženou zmínku nalezneme z 5. století př. n. l. Takto chápaná eutanazie je smrtí lehkou, bezbolestnou, důstojnou nebo ve spánku. Rychlá smrt po dlouhém spokojeném životě. (Haškovcová: 120) Nebo i čestná smrt ve službách vlasti. (Virt 2000:14).

Druhou možností základního rozdělení je smrt z milosti. K takovému rozdělení došlo postupně interpretačním posunem. Společnost si ji často spojuje s aktivní eutanazií. Dle dalších autorů může být rozdělení pojmu eutanazie mnohem členitější. (Haškovcová: 120).

1.1.1 Aktivní a pasivní eutanazie

Mnohými autory je v požadováno, aby se slovem „*eutanazie*“ označovalo pouze aktivní ukončení pacientova života lékařem (asistentem). Nadále je však používaná distinkce mezi pasivní a aktivní eutanazií. Dle Rachelse je aktivní eutanazie čin, kterým

lékař (asistent) usmrtí svého pacienta. Stává se tak nejčastěji vpravením smrtící látky pomocí injekční stříkačky. Naproti tomu pasivní eutanazii, lze vymezit jako snahu zanechat dalšího udržování pacientova života. (Černý, Doležal 201: 26)

1.1.2 Dobrovolná a nedobrovolná eutanazie

Tony Hope, Oxfordský bioetik, říká, že rozdílnost v eutanazii podle toho, jestli si ji pacient přeje, je v základě trojí. Tzv.: vyžádaná eutanázie je přímo chtěná pacientem, který je schopný vyjádřit své přání. Nevyžádaná eutanazie je v případě, že pacient (klient) není schopný vyjádřit souhlas, protože to jeho zdravotní stav nedovoluje. A nakonec Hope rozlišuje nedobrovolnou eutanazii, která je v proti vůli pacienta, který sám o sobě dokáže rozhodnout, nepřeje si eutanazii, ale jeho okolí pro něj eutanazii zařídí.¹

1.1.3 Přímá a nepřímá eutanazie

Dělicím měřítkem pro rozlišení přímé a nepřímé eutanazie je úmysl, s kterým se přistupuje k lékařským procedurám. Zda je cílem lékaře, při použití určitého prostředku pacienta zabít nebo ne. Nepřímá eutanazie v praxi vzniká jako důsledek podávání látek, které mají tlumit bolest (např.: morfium, které tlumí dechové centrum). Při vyšších dávkách morfia pak dochází ke zrychlenému nástupu smrti pacienta. Přímá eutanazie je pak jakékoli podání smrtící látky s úmyslem dosáhnout ukončení života pacienta/klienta. (Černý, Doležal 190-192)

1.1.3.1 Řádné a mimořádné prostředky

V lékařství a péči o pacienty se využívá prostředků řádných (tělesná hygiena, léčba dekubitů, pruritu apod.) i mimořádných (ventilace, analgese). Řádné prostředky se využívají za všech okolností a není potřeba váhat při jejich užívání, zatímco mimořádné prostředky jsou už na zvážení pacienta a jeho okolí. (Černý, Doležal:188-190)

---

¹ Článek na internetovém portál zabývající se legislativními změnami v evropě: <http://www.epravo.cz/top/clanky/eutanazie-ve-svete-33479.html> [posl. akt. 20. 5. 2005] [cit. 3. 3. 2015]

1.1.4 Podrobnější rozdělení eutanazie

Při bližším pohledu na problematiku rozdělení eutanazie zjistíme, že druhů a způsobů eutanazie je ještě víc. Některé se liší zcela zásadně, jiné jen trochu a při historickém studiu zjistíme, že byla eutanazie označením pro různé významy, které jsou mnohdy v přímém protikladu. Josef Kuře z Ústavu lékařské etiky Masarykovy univerzity v Brně, uvádí podrobné rozdělení pojmu eutanazie. (Kuře 2013:137-143)

Historicky první používání slova eutanazie bylo pro rychlou, klidnou (přirozenou) smrt (charakterizovaná Seutoniem v 2. století našeho letopočtu, při popisu smrti císaře Augusta). Až později začala být pojem eutanazie chápán jako dobrovolné ukončení života. Pro tento druh smrti (autothanatos) se rozhodují ti, pro něž je smrt v konečném důsledku menším zlem než žít nedostatečně hodnotný život. Počátky tohoto konceptu se dají nalézt v antice a k navázání na něj došlo díky novověkým filosofům (Hume, Nitzche) a toto navázání pokračuje až do současnosti. (Kuře 2013:137-139)

Euthanasia exteriori je umírání, při němž je pacient doprovázen lékařem, který mu mírní bolest a dodává mu lidskou podporu. To vše aniž by docházelo k prodlužování života. Tento druh eutanazie je inspirací paliativní péče a stálou výzvou pro technologickou medicínu k rehumanizaci přístupu k umírajícím. Lékař od lůžka umírajícího odchází v tu správnou chvíli. Neboť v okamžiku, kdy se už kurativně nedá nic dělat, nebude zbytečně prodlužovat dobu procesu umírání. Koncept euthanasia exteriori lze nalézt od antiky po 19. století. (Kuře 2013:139:140)

Dalším druhem eutanazie je eutanazie sociální, která má za následek nedobrovolné ukončení života osob společensky nežádoucích. Jde o záměrné usmrcování jedinců, kteří jsou nevhodní pro „dobro“ společnosti. Eutanazie v tomto slova smyslu není motivována soucitem s trpícími, jako spíše tímto „soucitem“ ospravedlňována. K eliminaci osob s mentálním nebo tělesným postižením, trpících vážnými nevyléčitelnými nemocemi byla v některých údobích historie dokonce podpořena zákonem. (Koncept rozšířený v antice, v novověku a v období mezi 1870 až 1939). Rasová eugenická eutanazie v návaznosti na sociální eutanazii, představuje nedobrovolné ukončení lidí dle rasových a medicínských kritérií. Jedná se o specifický případ eutanazie prováděný za nacistického režimu. Původní spíše sociální kritéria se rozšířila např.: o homosexualitu, schizofrenii a další. (Kuře 2013: 140)

Eutanazie může vzniknout i jako nepřímý produkt sedativ, které pacienta léčí od bolesti. K ukřacování života dochází, i když není úmyslem a je důležité brát tuto realitu v potaz. Lékařsky asistovaná sebevražda je naopak přímým produktem sedativ a bývá někdy klasifikována jako eutanazie. Souvislost asistované sebevraždy s autothanatem, který známe z antického konceptu, je zřejmý. (Kuře 2013: 140-141)

Pasivní eutanazií označujeme nezahajování medicínsky marné léčby, která prodlužuje terminální stav pacienta. Odnětí udržující léčby anebo nezahajování medicínsky marné léčby vede k pasivní eutanazii. (Kuře 2013: 141-142)

Dobrovolná aktivní eutanazie je bezbolestným ukončením života pacienta, který nesnesitelně trpí, uskutečněná lékařem na jeho opakovanou žádost. V praxi kompetentní pacient dlouhodobě a dobrovolně požaduje smrt a lékař pak provádí usmrcení pomocí medicínských prostředků. (Tento typ eutanazie je legální v Holandsku, Lucemburku a Belgii). Velmi podobná předchozímu modelu je bezbolestné ukončení života na pacientovu trvalou žádost terminálně nemocného. Pro tuto eutanazii je typické, že je praktikovaná v šedé zóně, kde není kontrolovatelná a regulovatelná. (Kuře 2013: 142)

Dalším modelem je nedobrovolná eutanazie, kterou chápeme jako bezbolestné ukončení života terminálně nemocného nebo nesnesitelně trpícího inkompetentního pacienta bez jeho žádosti. Rozhodnutí o eutanazii dělá lékař, rodina nebo rada personálu, protože pacient není schopen dát souhlas s eutanazií. (Kuře 2013: 143)

Bezbolestné ukončení života terminálně nemocného nebo nesnesitelně trpícího inkompetentního pacienta bez jeho žádosti nebo proti jeho vůli někdy nazývaná násilnou eutanazií. Jde o usmrcení kompetentního pacienta bez jeho souhlasu nebo proti jeho vůli. Protože při tomto typu usmrcení se páchá trestný čin, který, bylo by dle Kuřete vhodné nenazývat jej eutanazií. (Kuře 2013:143)

1.2 Závěr k rozdělení eutanazie

S úplným vymýcením dřívější terminologie souhlasí i Munzarová a to pro to, že např.: rozdíl mezi aktivní a pasivní eutanazií považuje za zásadní. Munzarová pasivní eutanazii vůbec za žádnou eutanazii nepovažuje a říká, že právě přeměnou terminologie přestane docházet ke zmatkům v pochopení toho, co je a není eutanazie. Následně pojmem eutanazie již nebudeme zastřešovat po mravní stránce zcela jiné úmysly. (Munzarová a kol. 2008:20 a 21).

1.3 Historie eutanazie

K tomu, abychom lépe rozuměli současnému stavu naší legislativy, je vhodné si udělat přehled o vývoji eutanazie. Nejprve se podíváme stručně na světový vývoj eutanazie a pak na vývoj na území dnešní České republiky.

1.3.1 Vývoj eutanazie do období moderních dějin

Úkol lékaře ve starověku u nemocných, jejichž život šel ke konci, byl vždy dopomáhat k důstojné smrti bez bolesti pomocí veškerých dostupných znalostí a prostředků. Už ve starověkém Řecku, pokud lékař shledal, že pro pacienta nemůže nic udělat a smrt byla očekávaná, odmítl o něj dále pečovat. Takové jednání bylo považováno za běžnou praxi a ne selhání lékaře. (Haškovcová: 123)

Ve středověku křesťanství přineslo nový pohled na smrt. Umírání bylo chápáno jako nutná daň hříchu, a proto smrt ze své podstaty nemohla být dobrá. Z těchto důvodů se slovo eutanazie jako označení pro dobrou smrt nepoužívalo. Dokonce ani v pozdním středověku, přestože se v umění otevřeně rozebíralo ars moriendi (v překladu umění umírat). Ve středověku se vnímání smrti přesunulo ze společenského údělu na individuální záležitost. (Virt 2000: 14)

V 16. století s rozvojem přírodních věd dochází poprvé k tomu, že se dá umírání nějak uchopit a korigovat. Francis Bacon v roce 1605 poprvé uvádí slovo eutanazie ve dvojím smyslu. V prvním významu se rozumí dle Bacona vnější eutanazii tj. eutanazie za podpory dosud dostupných lékařských postupů. Druhá je vnitřní eutanazie, chápaná jako vnitřní smíření se svou vlastní konečností. (Virt 2000: 15)

Až postupem času se začalo upouštět od léčby a tím se začala rozvíjet paliativní medicína. Péče o nemocného probíhala ve spolupráci s rodinou a cílem léčby bylo co nejdéle dočlovat člověka v důstojných podmínkách (za pomoci tlumení bolesti). V praxi byla uplatňována tzv.: situační etika. Tam kde boj o záchranu života pacienta byl prohraný a nebylo naděje na zlepšení stavu, podal lékař utišující prostředky v takové míře, že pacient zemřel dříve. Společensky bylo takové počínání uznáváno a lékaři svěřena důvěra, že on ví nejlépe, co dělat. (Haškovcová: 123)

1.3.2 Vývoj eutanazie v moderních dějiny

Eutanazie jako usmrcení ze soucitu není tak historicky stará. Nejprve se společnost obracela k tématu kvality života, později přibyly faktory do té doby neznámé nebo nezařazené do stávajících zkušeností s umírajícími pacienty. Jsou to pojmy jako je distanzie (přemrštěná péče o pacienta, který je uměle držen při životě), právo na sebeurčení a nesnesitelné utrpení. (Haškovcová:123 a 124)

První oficiální tendence k legislativním změnám vůbec zaznamenáváme v Německu na konci 19. století. Adolf Jorst vydává roku 1885 knihu Právo zemřít. Jeho návrh na formy dopomoci pacientům ke smrti z milosrdenství se ve své době nedočkaly ohlasu. V roce 1920 se ale objevil jiný spis, který dosáhl vysoké popularity. Spis „*Poskytnutí souhlasu ke zničení života, který není hodný žití*“ od Alfreda Hocheho posloužil ideologii fašistického Německa. (Haškovcová: 124)

1.3.2.1 Sociální eutanazie v nedávné historii

V první polovině 20. století dokázala hegelianská filosofie a její „racionálně užitkové hledisko“ v rukou nacistické propagandy v pozoruhodně krátkém čase zvrátit postoj široké veřejnosti k nevléčitelně nemocným. V lékařském oboru se změna postoje konkrétně projevila rychlým úpadkem norem profesní etiky. Lékařská věda spolupracovala s ideologií v nacistickém Německu na masovém vyhlazování chronicky nemocných v zájmu úspory zbytečných výdajů ve prospěch celé společnosti; masovém vyhlazování lidí považovaných za narušitele společnosti nebo rasově a ideologicky nežádoucích a bezohledné používání „lidského pokusného materiálu“ při lékařských výzkumech pro vojenské účely. (Alexandr 2003: 3-6)

První jednoznačný příkaz k provádění eutanazie vydal Hitler 1. září 1939, kdy všechna státní zřízení musela podat zprávu o práce neschopných pacientech, kteří nepracovali 5 a více let. Bylo tak učiněno pomocí dotazníků, kde bylo uvedeno jméno, rasa, manželský stav, národnost, nejbližší příbuzní, zda je nemocný pravidelně navštěvován a kým, kdo za něj nese finanční zodpovědnost atp. O tom kdo má být sproveden ze světa se na základě těchto stručných informací rozhodovala instituce tvořená profesory psychiatrie na předních univerzitách, kteří se s těmito pacienty v životě nesetkali. (Alexandr 2003: 3-7)

1.3.3 Historie eutanazie na území dnešní ČR

Snahy o legalizaci eutanazie nebo zmírnění trestní sazby za její provedení u nás probíhali už v roce 1926. Tehdejší návrh zákona obsahoval možnost snížení trestu pro lékaře nebo i laiky, kteří eutanazii provedou dokonce zcela upustit od potrestání. Později při novelizaci československého trestního práva v roce 1937 zazněl návrh na změnu, že eutanazie by měla být trestána pouze jako přečin. Schválen nebyl ovšem ani jeden z návrhů. (Haškovcová 2007:132)

V roce 1996 ministerstvo spravedlnosti přišlo s iniciativním návrhem na zavedení zákonem uznaných podmínek k tomu, za kterých není eutanazie trestná. Informace o tom, že se chystá legalizace aktivní eutanazie, novináři šokovali českou veřejnost a ta následně podléhala nemalým vlnám emocí. (Haškovcová 2007:132 a 133)

V roce 2005 probíhaly novely trestního zákoníku, kde se tentokrát jednalo o tom, že eutanazie zůstane trestným činem, ale sazba odnětí svobody by byla minimální nebo nulová. V novele figuruje i benevolence k milosrdné smrti. Trestní sazba za usmrcení z milosrdenství by byla hodně snížena. (Haškovcová 2007:133)

1.3.3.1 Současný stav v ČR

Už více než před deseti lety Česká republika prošla změnami v oblasti práva na sebeurčení. Od 1. října 2001 umožňuje jedinci české právo se vyjádřit předem k medicínským a ošetrovatelským postupům, které by nechtěl podstoupit v případě, že ztratí schopnost o sobě rozhodovat. Jedná se o tzv.: Dříve vyslovené přání, které lze nalézt v devátém článku Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti. (Matějka in Černý, Doležal: 167)

Naše zdravotnická veřejnost, jak Matějka usoudil z počátku roku 2011 podle šetření, které vykonal, není připravená se setkávat s pacienty, o nichž by se rozhodovalo na základě textu nebo vyplněného formuláře. (Matějka in Černý, Doležal: 166)

Kritéria pro platnost dříve vysloveného přání jsou definována třemi způsoby. Za prvé písemná forma s úředně ověřeným podpisem pacienta, za druhé součástí je písemné poučení a za třetí platnost každého dříve vysloveného přání je pět let. Nebo pacient může dříve vyslovené přání učinit při přijetí do péče poskytovatele nebo kdykoli při jeho hospitalizaci. (Matějka in Černý, Doležal: 168)

Existují samozřejmě také případy kdy je oprávněné dříve vyslovené přání nerespektovat (např.: v oblasti zdravotnictví se objeví nová možnosti léčby, kterou do té doby pacient využívat nemohl). (Matějka in Černý, Doležal: 168)

V žádném případě nelze uplatnit dříve vyslovené přání, pokud se jedná o pacienta nezletilého nebo pacienta způsobilosti k právním úkonům zbaveného. (Matějka in Černý, Doležal: 169)

1.3.3.1.1 Jak podat dříve vyslovené přání

Aktuálně v České republice existují tři základní možnosti jak formálně napsat dříve vyslovené přání. První způsobem je sestavení textu žádající osobou samotnou (často preferován v USA) nebo vyplnění formuláře (typické pro Německo). Druhým způsobem je jmenování zástupce, který bude za osobu v případě její nekompetentnosti rozhodovat a bude v dialogu lékaři partnerem nad pacientovou situací. Poslední možností je kombinace obou předchozích, kdy bude sepsán dokument jmenován zástupce. (Matějka in Černý D. a Doležal A. 2013:165 a 166)

1.4 Závěr k historii eutanazie

„Vše začalo sotva patrným posunem v základním postoji lékařů. Prvním krokem bylo přijetí názoru, který je základem hnutí pro eutanazii, že totiž existuje něco jako život, který nestojí za to, aby byl žit.“ (Leo Alexandr; Diktatura a lékařská věda; občanský institut; listopad 2003; str. 12)

Veškeré zločiny v historii ať už dosáhly jakýchkoli rozměrů, začínaly nenápadně, téměř bezvýznamně. Uznání něčeho, jako je život nehodný k žití v sobě skrývá potenciál velkého rizika zneužití, který se v historii projevil v nacistickém Německu.

2 Pohled křesťanské etiky

Největší odpor proti eutanazii pochází z řad křesťanů. K tomuto jasnému a pevnému stanovisku, které odolává tendencím současného světového dění, mají křesťané nějaký důvod. Abychom mohli lépe porozumět postoji věřících studentů, je vhodné se seznámit s hodnotami, které křesťanská víra předává. Nejprve zaměříme na to, proč je umělé ukončení života považováno křesťany zločinem. A potom jak je chápána důstojnost člověka, schopnost svobodně se rozhodnout a jestli má smysl utrpení.

2.1 Eutanazie a veřejná diskuze

V této kapitole se budu snažit nastínit etické otázky, které se pojí se zavedením eutanazie do praxe. Zájem veřejnosti i odborníků o eutanazii není náhodný. Za prvé má vliv rozvoj medicíny, který přináší nová etická dilemata. (Ptáček, Bartůněk a kolektiv: 24-27). Za druhé se po mnoha staletích se obrací žebříček hodnot ve společnosti. Kde dřív zaujímala prvenství nedotknutelná hodnota života, tam se dnes staví právo na svobodu rozhodnutí člověka. (Baumn Z 2004:171)

Zatím se většina zemí vyhýbá tomu, aby uzákonila eutanazii. Avšak tendence dávat svobodě rozhodování člověka přednost před hodnotou života lze sledovat už u legalizace potratů, která je zákonná skoro v každé zemi Evropy. (Ptáček, Bartůněk a kolektiv: 24-30)

První etická otázka ohledně eutanazie je, zda právo na eutanazii vůbec vychází z právní vědy. Protože takové právo, by pošlapávalo skutečné právo na život (zakotvené v ústavě) a hrubým způsobem by porušovalo integritu jak nemocného, tak lékaře. I v případě změny samotné ústavy, nastává otázka, jestli je i nadále eutanazie nemorální. (Pallergrin in Munzarová 2008: 58)

V případech, kdy lékařská profese splňuje svou povinnost dát nemocnému a umírajícímu, co nejlepší a odborný přístup, se může žádost o eutanazii stát zbytečnou. Zároveň když přihlídneme k tomu, že má pacient právo odmítnout přemíru léčebné procedury, které jen prodlužují jeho bolestivé umírání. Může se objevit žádost o eutanazii jako důsledek nedostatečně naplněné lékařské profese? (Pallergrino in Munzarová 2008: 59)

Další etická otázka se týká toho, zda je pacient schopen samostatného rozhodnutí. V souvislosti s tím, že v pokročilé fázi nemoci, jsou pacienti velmi zranitelní, jsou jakékoli nápady okolí (hlavně lékaře a blízkých) brány velmi vážně. Pacient může bojovat s pocitem odcizení a pocitem, že je přítěží pro druhé. (Pallegrino in Munzarová 2008: 59)

Uzákonění možnosti usmrcovat bezbranné nemocné by dalo lékaři nesmírnou moc. Není to přece nemocný, kdo určuje, jestli je léčba beznadějná. Často i lékař projevuje názor ohledně toho, že utrpení, které pacient snáší, se nedá vydržet. A také o tom jestli je pacient připraven zemřít. Právní zajištění proti jakémukoli zneužití je vždy nedostačující. Už z toho důvodu, že lékař stejně jako kdokoli jiný nemůže uniknout svým předsudkům, hodnotám a představám o životě a smrti a bolesti. (Pallegrino in Munzarová 2008: 59)

Je eutanazie smrti soucitnou nebo milosrdnou? Soucit je soutrpení a ne zbavení utrpení. Nejedná se spíše o lítost, která nás pudí k usmrcení trpícího? Soucit a nezištné úmysly mohou udávat snahu o hranice stavěné proti zneužívání eutanazie. Etický problém tzv.: kluzkého svahu není pohádkou. Byl patrný jak v nacistické akci eutanazie, tak i v dnešních moderních akcích. Další etické dilema souvisí s tím, že eutanazie není věcí soukromou. Zabíjení má dopad na nás na všechny, je rozvratné pro celou společnost. Co vypoví násilná (nepřirozená) smrt rodině, přátelům a sersonálu? Není to tak, že legalizace eutanazie znehodnocuje životy lidí senilních, těžce nemocných, dospělých i dětí s těžkým postižením? (Pallegrino in Munzarová 2008: 59-60)

Je eutanazie smrtí důstojnou? Je žádání o smrt důsledkem naprosté beznaděje důstojné a být zabit svým lékařem je důstojný postup? Nebo naopak jediné důstojné řešení? Od dob Hippokratových bylo lékařství spojeno se závazkem mravním. Aby umění a život byly v souladu. Nepovede možnost, aby lékař usmrcoval k podkopání důvěry v lékaře a v lékařství vůbec? (Pallegrino in Munzarová 2008: 61)

2.2 Hodnoty, které se zrcadlí v postoji k eutanazii

Církev vidí v první řadě hodnotu života, který je v jeho různých podobách dobré rozvíjet a podporovat, aby se blížil co nejvíce normálnímu životu. Právě život lidí s postižením, lidí vážně nemocných anebo blízkých smrti, vyžaduje zvláštní respekt. (katechismus: článek 2276)

2.2.1 Postoj církve k eutanazii

Katechismus katolické církve v článku 2277 mluví v postoji k eutanazii jasně:

„Přímá eutanazie spočívá v ukončení života osob postižených, nemocných nebo už blízkých smrti, ať už jsou důvody a prostředky jakékoli. Je mravně nepřijatelná.“ (Katechismus katolické církve. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství v roce 2002, str.: 558; článek 2277)

Ale hned v dalším článku č. 2278 se katechismus vyjadřuje k distanzii, jako k neúčelné a zbytečné. Oprávněné může být přerušení nákladných, nebezpečných, neúměrných nebo mimořádných léčebných procedur vzhledem k prognóze pacienta. *„Nechce se tím přivodit smrt: uzná se, že jí nelze zabránit“* (Katechismus katolické církve. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství v roce 2002 str.: 558; článek 2278)

2.2.2 Hodnota lidského života

Kongregace pro nauku církve se vyjadřuje k v Deklaraci o eutanazii Bona et iura, že lidský život je základem všech dober, nezbytným zdrojem, předpokladem každé lidské činnosti a společenského soužití. Z pohledu křesťanství je život posvátný, protože patří Bohu a on nám ho dává jako dar. Jen Bůh má moc tento velký dar dát a zároveň právo žádat jej nazpět. (Bona et iura: 16-17)

2.2.2.1 Eutanazie jako zločin

Dobrovolná smrt nebo sebevražda je stejně nepřijatelná jako vražda. Nikdo nemůže ukládat o život nevinného člověka, aniž by se tím zároveň nepostavil proti boží lásce k němu. Neporušil jeho základní, nezcizitelná práva a nespáchal zločin krajní závažnosti. (Katechismus: 30; čl.: 44 a 45)

Bůh nám dal život, protože jsme povoláni ke společenství s Bohem a jedině v něm můžeme nabývat štěstí. (Katechismus: 30; čl.: 44.) K tomu aby svůj život žil ve shodě s božím plánem, protože jedině tak, bude přinášet plody už tady na zemi. Plody žití ve společenství s Bohem, věřit v něj a milovat Ho má za následek poznání velikosti a velebnosti Boha, žití v neustálém vzdávání díky, poznání jednoty a pravé důstojnosti všech lidí, správné užívání stvořených věcí, důvěru v Boha za všech okolností a ve všech protivenstvích, avšak svého naplnění dosáhne v životě věčném. (katechismus: 72; čl.: 222-227)

Umělé ukončený život člověka je považován za odmítnutí Boží svrchovanosti. Odmítnutím lásky k sobě samému, útekem od povinností k sobě samému a vůči blízkým a společnosti. Proto žádný člověk nesmí (s výjimkou nutné obrany sebe sama a druhých) usmrтит druhého člověka. (Katechismus: 131; č. 470)

„Páté přikázání zakazuje jako těžce odporující mravnímu zákonu: přímé a úmyslné zabití člověka, i spolupráci na něm.“ (Kompedium katechismu katolické církve, karmelitánské nakladatelství, 2005; str. 131; č. 470)

Z úcty k životu, jako daru Božímu, církve neuznává přímý potrat, chtěný jako cíl nebo prostředek, a také spolupráci na něm, přímou eutanazii, která je ukončením života osob postižených, nemocných nebo už blízkých smrti, aktivním zákrokem nebo opomenutím povinné pomoci; sebevraždu a úmyslnou spolupráci na ní. V pátém přikázání – „*Nezabiješ*“ (Exodus 20, 13) je zahrnutá i eutanázie jako nepřípustný morální zločin. Přitom přestoupení tohoto zákona musí být dobrovolné a vědomé, aby se jednalo o provinění. (YOUCAT 2011: 182-183a katechismus: 553-560; čl.: 2258-2287)

K předčasnému ukončení života se vyjadřuje i encyklika *Evangelium Vitae* v článku č. 46., kde se otevřeně mluví o tom, že biblická odpověď k umělému ukončování života není přímý. V historicko-kulturním prostředí bible se tyto etické problémy řešit nemusely. Stáří bylo přijímáno s hlubokou úctou, protože bylo zdrojem moudrosti a zkušeností. Člověk zasažený stářím a nemocí je vyzýván k obnovování víry v toho, který uzdravuje všechny nemoci. Právě v těch nejtěžších chvílích je důležité svěřovat svůj život do rukou toho, který ho stvořil. (čl. č. 46. *Evangelium vitae*) Podobně mluví i články 164. a 165. v katechismu katolické církve, že svět v němž žijeme, je vzdálen naší představě o Bohem stvořené zemi, ale vírou v něj máme přemáhat každodenní hříchy.

2.2.3 Schopnost svobodně se rozhodnout

Nejprve se musíme podívat na to, jak je svoboda chápána v křesťanském pojetí. Z katechismu se dovíme, že svoboda je moc darovaná Bohem člověku, aby s ní mohl disponovat k čemukoli a tak jednat z vlastního rozhodnutí. Bez ní by neexistovaly skutky v plném slova smyslu lidské. Svoboda dosahuje plnosti, když je zaměřena k Bohu, svrchovanému Dobru a lidské blaženosti. Naše svoboda zahrnuje možnost volit

mezi dobrem a zlem. Volba zla je zneužitím svobody a vede k otroctví hříchu. Člověk má tedy obrovskou moc a s ní spojenou zodpovědností. (Kompendium str. 108; č. 363 a katechismus: 90; čl.: 301)

Schopnost svobodně se rozhodnout ovšem není u všech stejná. Všichni jsme zodpovědnými za naše skutky v té míře, v jaké jsou vědomé a dobrovolné. Odpovědnost za jednání může být snížena a někdy zrušena neznalostí, roztržitostí, nemocí, násilím, strachem, bezuzdnými vášněmi a návyky. Rozlišujeme také míru uplatnění svobody:

„Právo uplatňování svobody je vlastní každému člověku, protože je neoddělitelné od důstojnosti lidské osoby. Proto musí být vždy respektováno(…)“
(Kompendium katechismu katolické církve, karmelitánské nakladatelství, 2005; str. 180; č. 365)

2.2.4 Důstojnost člověka

Katechismu katolické církve dále říká, že důstojnost člověka je zakořeněná ve stvoření k obrazu a podobě Boha. Lidská osoba obdařená duchovou a nesmrtelnou duší, rozumem a svobodnou vůlí, je zaměřena k Bohu a povolána k věčné blaženosti. Což jsou skutečnosti přesahující prostor a čas našeho světa. Takže v tomto pohledu nám nic na tomto světě naši důstojnost nevezme. Každý člověk má důstojnost už proto, že je člověkem. (Katechismus: 101; čl.: 355 a 356) a (kompendium 2008: 108 č. 364 a 107 č. 358)

2.2.5 Smysl utrpení

Každé lidské utrpení v sobě skrývá velkou sílu, která vzbuzuje úctu. A každý trpící člověk je obklopen tajemstvím. (čl. 4. 1995: Salficisi Doloris). Utrpení pramení ze zla, které církev rozlišuje na zlo fyzické (vrozené vady, geneticky dědičné nemoci, živelná katastrofa) a zlo morální (vátky, zneužívání, závislosti). Častou otázkou nejen ateistů je, jestli Bůh všechno ví a všechno může, proč nezabrání zlu. Křesťané věří, že Bůh je naprosto dobrý, nikdy nemůže být původcem něčeho zlého. Bůh stvořil dobrý svět, avšak ten ještě nedošel svého naplnění. (Katechismus: 90: čl.: 311)

Zatímco zlo fyzické má původ jen v dědičném hříchu (neblahý stav lidstva, do kterého se jedinec rodí ještě předtím, než se sám může svobodně rozhodnout mezi dobrem a zlem), morální zlo je zapříčiněno hříchem osobním, tedy zneužitím svobody

tedy rozhodnutím pro zlo. (čl. 385 Katechismus katolické církve srov. YOUCAT; str. 41, č. 51)

Proč, ale máme čelit takovému hroznému světu, na to nám odpovídá už sv. Tomáš Akvinský tak, že Bůh nechá působit zlo jen pro to, že tím vznikne ještě víc dobra.² Encyklika Salvifici Doloris, pojednávající o lidském utrpení v článku 21. a 22. mluví o tom, že účast na Kristově utrpení je zároveň účastí na utrpení pro boží království. A naděje věřících na Kristovu slávu v božím království má počátek právě v kříži. (čl. 21. a 22. Salvifici Doloris; srov. Katechismus 2002: čl. 307)

Smysl utrpení vidí (nejen) křesťanství v tom, že může dát vzniknout ještě většímu dobru a může v nás formovat schopnost rozhodovat se lépe pro dobro. Např.: kdyby nebyla urážka, nebylo by odpuštění. Tak můžeme svým správným rozhodnutím vytěžit ze zla ještě větší dobro. (YOUCAT 2011: 67 č. 102, čl. 1500-1505; srov. Katechismus 2002: 82, čl. 272)

2.2.6 Nejhlubší motivace křesťanů, říci ne eutanazii

„To je mé přikázání, abyste se milovali navzájem, jako jsem já miloval vás.“ (Jan 15, 12)

„Miluj svého bližního, jako sám sebe.“ (Lk, 10, 27)

Nejhlubší a nejušlechtlejší motivací všech ošetřovatelů je upřímné hledání štěstí svého pacienta. (Aleš Opatrný 1995: 8-11) Tváří v tvář smrti se člověk ocitá před velkými a mnohdy bolestivými otázkami. Mohou je napadat například otázky typu: „Co je po smrti? Žil jsem svůj život dobře? Jaký to všechno mělo/má smysl? Vychoval jsem své děti dobře? Uvidím své blízké po smrti? Odpustí mi můj syn/manželka, když jsem jim udělal to či ono? Odpustí mi Bůh?“ (Svatošová 1995: 24-25)

Křesťané vnímají dějiny také jako dějiny „spásy duší.“ (YOUCAT 2011: 119; č. 199). Velkou motivací je tedy být nablízku těm, kdo nejvíce trpí, kdo už nemají kam utéct před otázkami, na které nenašli odpověď během svého života a snaží se jim, pokud o to pacient stojí, pomoci. Pokud je ošetřovatel křesťanem, bojuje nejen za pacientovo štěstí v posledních chvílích života, (pomoci mu zemřít pokojně, s vděčností

---

² Článek Sv. Tomáš Akvinský na portálu sdružení přátel bl. Hyacinta M. Cormiera: cormierop.cz Dostupné z: <http://www.cormierop.cz/Summa-proti-pohanum-3kniha.html> [posl. akt. neuvedeno] [cit. 3. 2. 2016]

a připraveně). (YOUCAT 2011: 166; č. 285 srov. Katechismus 2002: 261 a 262; čl. 1004-1010) Křesťanství vnímá poslední čas pacienta v terminálním stavu jako velmi vzácnou chvíli, jako chvíli vrcholnou, která může dát zpětně smysl celému životu. (Katechismus 2002: 262 a 263, čl. 1010-1014)

Křesťanské učení si stojí za tím, že bolest v hodině smrti získává zvláštní význam v „Božím plánu spásy“. Tady je třeba poukázat i na onu bolest duchovní, jako zvlášť důležitou. (YOUCAT 2011: 26; č. 22) srov. (Katechismus 2002: 262 a 263, čl. 1010) Člověk může dozrát neuvěřitelně rychle v posledních chvílích života a zcela obrátit své celoživotní postoje, pokud jsou mu dány ty správné podmínky. Často se stává, že ateista, který nikdy v Boha nevěřil, se může obrátit. Ale také věrný křesťan může o své víře zapochybovat. Na tyto situace, by měli být ošetřovatelé připraveni a nebrat je na lehkou váhu ať jsou věřící nebo nevěřící. (Svatošová 1995: 41-42)

Hodnota přisuzovaná bolesti zajisté nezmenšuje význam ulehčení pacientovi od bolesti, ale naopak. Co nejvíc jsme toho schopní, musíme při umírajících stát a pomoci jim od potíží. Dokonce, je nutné, pokud si to sám pacient přeje, přestat se zbytečnou léčbou, která pouze prodlužuje proces umírání. (Karl-Heinz Peschke 2004: 285)

Zákon o eutanazii vzešel a roste především na „ateistické půdě“, která přináší ony předpoklady, že utrpení a přemáhání se nemá smysl hlavně ve chvíli, když po jejich překonání člověka nic dalšího nečeká, že lidská důstojnost je narušována bolestí, nemocí a chudobou a uctívání hodnot a výhod, které jsou kladené před právě štěstí druhých. (Charta sociálních pracovníků ve zdravotnictví 1996: 102)

2.3 Závěr ke křesťanským hodnotám

V této části práce jsem se snažila nastínit hlavní křesťanské hodnoty, které ovlivňují jejich postoj k eutanazii. V první řadě je to svrchovaná hodnota života, na který je pohlíženo jako na boží dar a člověk nemá právo na něj sáhnout. Potom smysl pro důstojné umírání, v němž má i utrpení své místo. Utrpení nemusí nijak narušovat důstojnost člověka, ale naopak se může stát nástrojem příchodu božího království, v kterém je lidská důstojnost opravdově naplněna. Motivací křesťanů proč říct eutanazii ne, může být i křesťanský pohled z perspektivy věčnosti. Eutanazie může v tomto pohledu být nástrojem, který vezme lidem poslední chvíle, které mohli být potřebné k obrácení a přijetí spásy.

Praktická část

V této druhé části mé bakalářské práce se budu zabývat kvantitativním výzkumem postoje současných studentů na Univerzitě Palackého k eutanazii. Budu sledovat kolik procent studentů je pro a kolik proti schválení eutanazie. Zaměřím se na sledování, jestli a jak mají křesťanské hodnoty mají vliv na tvorbu postoje studentů k eutanazii.

Téma eutanazie vnímám jako aktuální a potřebné a zajímá mě, jak se k němu staví ostatní studenti. Protože tito lidé, budou po dokončení studia zastávat pozice, ze kterých budou moci ovlivňovat další vývoj veřejného mínění o eutanazii Výběr Univerzity Palackého k realizaci výzkumu je záměrný, protože tím, že jsem sama její studentkou, mám zkušenosti desítek rozhovorů na téma eutanazie s různými skupinami studentů při různých příležitostech. Univerzita Palackého má osm fakult a každý rok se na bakalářské obory hlásí přes 18 tisíc studentů a na magisterské přes šest tisíc studentů. (Výroční zpráva 2014: 9). **Vztah studentů k thanatologii**

Zajímala jsem se o to, jestli na Univerzitě Palackého jsou předměty, kde mají studenti v rámci své přípravy na budoucí povolání možnost narazit na téma smrti a umírání. Výzkum z roku 2010 v časopise Sociální práce/Sociálna práca, se snažil zjistit, nakolik jsou budoucí pracovníci v pomáhajících profesích, připravováni k setkání se smrtí. Průprava pro emoční a odbornou znalost v oblasti thanatologie se dá sledovat v sociálních a zdravotnických/lékařských oborech. Zaměřila jsem se na Univerzitu Palackého a jeho nabídku oborů souvisejících s přípravou na setkání s umírajícími pacienty případně klienty. (Sociální práce/Sociálna práca2/2010: 71-80)

I na Univerzitě Palackého v roce 2010 se vyskytovaly dva předměty související s thanatologií. Oba předměty s názvem Komunitní, domácí a paliativní ošetřovatelství první na studijním oboru všeobecná sestra, druhý na studijním oboru ošetřovatelství, oba ukončené zkouškou. (sociální práce/sociálna práca 2/2010: 77)

Sociální obory byly ve výzkumu reprezentovány třemi univerzitami (Univerzita v Hradci Králové, Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích a Masarykova Univerzita v Brně). Sociální obor Univerzita Palackého nebyl zmíněn žádný. (Vávrová S., Polepilová R. 2010 „Výzkumné šetření o vzdělávání studentů pomáhajících profesí

v oblasti thanatologie“ *Sociální práce/sociálna práca* 71-79)

3.2 Cíl výzkumu

Cílem této práce je zjistit jak velký vliv u současných studentů Univerzity Palackého má při tvorbě postoje k eutanazii křesťanská víra, která nese hodnoty jako je ochrana lidského života od narození do přirozené smrti. Zajímá mě, zda křesťanské hodnoty stále odolávají společenským tendencím, které by mohly naznačovat směřování ke schválení zákona o eutanazii.

Nejdříve na základě výsledků procentuálně vyjádřím celkový postoj všech zúčastněných studentů k eutanazii. Potom se zaměřím na sledování postoje čistě u studentů, kteří sebe považují za křesťany. Rozdíl těchto kategorií porovnáám. Nakonec budu sledovat čistě skupinu věřících studentů a jejich hodnoty, které pomáhaly utvářet jejich postoj.

Výzkumem mohu nezáměrně narazit na zajímavá zjištění ohledně tvorby postoje studentů k eutanazii. V případě, že takové informace budu považovat za vhodné, je v práci uvedu se zdůvodněním.

3.3 Hypotézy k výzkumu

V srpnu 2012 jsem se na Celostátním setkání mládeže ve Žďáru nad Sázavou účastnila přednášky Jany Sieberové, která rozebírala etiku eutanazie. Od té doby jsem začala věnovat pozornost odborné literatuře a diskuzím zaměřeným na eutanazii.

Nejčastěji jsem za poslední tři roky na toto téma hovořila se studenty Univerzity Palackého, protože mám k nim blízko věkem a společně sdílenými zájmy. Měla jsem díky tomu možnost sledovat, jak se které skupiny studentů staví k otázce být pro nebo proti eutanazii a proč. Někdy jsem mohla na toto téma účastnit i diskuzí a rozhovorů mezi věřícími a nevěřícími.

Díky těmto dlouhodobým zkušenostem z diskuzí při různých příležitostech, jsem mohla sledovat rozdíly v postojích studentů. Uvědomila jsem si, že u žádné skupiny tak jako u věřících studentů není postoj k eutanazii tak často zamítavý. Že věřící studenti výrazně vyčnívají tímto opačným zaujetím postoje k eutanazii mezi ostatními studenty. A začala jsem si klást otázky, jak velký vliv může křesťanské přesvědčení mít na formování názoru. Které konkrétní křesťanské hodnoty formují postoje věřících a jestli

je možné nalézt i další podobně výrazné faktory, které by tak zásadně ovlivňovaly postoj ať už v pozitivním nebo negativním vyjádření. Dále po zkušenostech z rozhovorů očekávám, že u studentů humanitních oborů a oborů pro pomáhající profese, bude možné sledovat větší náklonnost k odmítavému postoji vůči eutanazii než u studentů přírodovědeckých oborů. Protože jsem si všimla, že v diskuzích se vždy studenti oborů, které nejsou humanitně zaměřené, staví téměř vždy pro schválení eutanazie. Zatímco studenti humanitních oborů byly pro eutanazii jen v polovině případů.

K výzkumu jsem zvolila dvě základní hypotézy, které mi pomůžou moje názory potvrdit nebo vyvrátit. A ke každé z nich připojila vedlejší výzkumnou otázku. V první hypotéze se zajímám o postoj všech studentů k eutanazii, v té druhé se zaměřuji na studenty vyznávající křesťanskou víru

3.3.1 První hypotéza

První hypotéza říká, že přes všech 70% studentů je pro schválení eutanazie. Vedlejší výzkumná otázka první hypotézy se ptá, zda studenti humanitárních oborů budou více proti schválení eutanazie než studenti oborů přírodních.

3.3.2 Druhá hypotéza

Druhá hypotéza říká, že přes 70% věřících studentů Univerzity Palackého bude proti schválení eutanazie. Vedlejší výzkumná otázka druhé hypotézy se ptá, které hodnoty, souvisí s křesťanskou vírou respondentů a mají vliv na tvorbu postoje proti schválení.

3.4 Průběh výzkumu

Začátkem března roku 2015 jsem uskutečnila kvantitativní výzkum mezi studenty Univerzity Palackého v Olomouci pomocí krátkého dotazníku s uzavřenými i otevřenými. K tomu, abych získala přehled o postoji studentů Univerzity Palackého, jsem zvolila metodu kvantitativního výzkumu. Cílovou skupinu respondentů jsem pro svůj výzkum potřebovala nahodilou a různorodou. Proto jsem za zdroj respondentů zvolila sociální síť facebook a konkrétně skupinu Univerzity Palackého v Olomouci,

kteřá v době podání mého dotazníku čítala přes deset tisíc členů. ³

Dotazník s názvem „*ANO/NE eutanazii?*“ se sestával z desíti otázek, z nichž dvě byly uzavřené. A ze zbylých osmi otevřených otázek byly dvě otázky nepovinné. (Viz příloha). K vytvoření on-line dotazníku jsem použila google sheets formuláře a po dokončení jsem odkaz na vyplnění dotazníku sdílela ve skupině Univerzita Palackého v Olomouci s prosbou o vyplnění.

Odpovědělo tři sta čtyřicet sedm respondentů, z nichž 21 bylo nestudentů. Největší podíl odpovědí měla filosofická fakulta (102 respondentů) a přírodovědecká fakulta (81 respondentů) a objevilo se i 21 nestudentů. Na otázku jestli sebe samotného považují za věřícího odpovědělo 101 studentů, že ano, z nich 85 vyznalo křesťanství jako své náboženství. Ženy tvořily velkou převahu; 80% respondentů byly dívky.

Výsledky výzkumu byly překvapivé, protože hypotézy výzkumu a vedlejší výzkumné otázky se mi potvrdily jen z poloviny. Navíc jsem mimo záměr výzkumu měla možnost zjistit spoustu zajímavých informací ohledně tvorby postoje studentů k eutanazii, které jsem nečekala.

3.4.1 První hypotéza

První hypotéza, že přes všech 70% studentů bude pro schválení eutanazie, se potvrdila. Celých 77% studentů je pro schválení eutanazie. Ovšem při sledování nepovinné otázky:

„Uvedte, prosím, další možné důvody k Vašemu výše uvedenému rozhodnutí,“ jsem zjistila, že mnoho studentů bez vyzvání nebo nějakého mého přímého dotazu vyjadřuje svůj odpor proti dystanazii. Když jsem se na motivace studentů říci eutanazii ano podívala podrobněji, zjistila jsem, že celých 13% studentů krajně vyjadřuje svůj nesouhlas s uměle udržovaným životem. Vzhledem k tomu, že jsem studenty k tomuto vyjádření nijak nepovzbudila a přišlo spontánně, předpokládám, že je pravděpodobné, že jsou studenti spíše ve velké míře nakloněni pasivní eutanazii. I když mnozí z nich nejsou obeznámeni s rozdělením eutanazie na pasivní/aktivní.

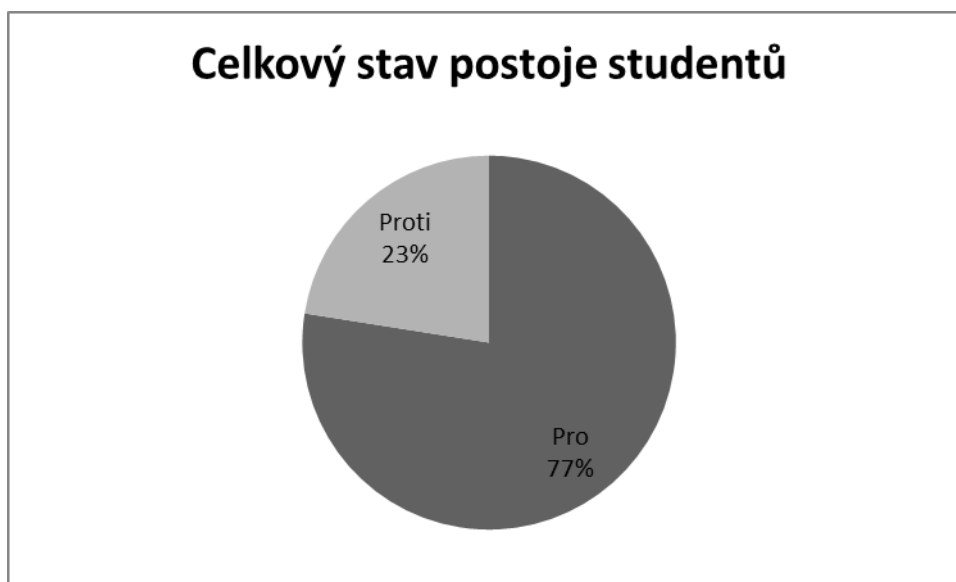
Vedlejší výzkumná otázka, v které jsem sledovala, zda má vliv, jestli studenti věnují v rámci svého oboru čas přírodním vědám nebo vědám humanitním na jejich

---

³Skupina na sociální síti facebook: <https://www.facebook.com/groups/164914413030/>

postoj pro/proti eutanazii dopadl překvapivě. V první řadě jsem očekávala, že studenti humanitních oborů budou více proti schvalování eutanazie. To se mi nepotvrdilo. Procentuálně byly obě skupiny na tom s postojem schválit/neschválit srovnatelně. U humanitních oborů to bylo 76% u přírodovědných 78%. (Nepatrný rozdíl může být dán také dalším faktorem, např.: že věřící studenti se zaměřují na pomáhající profese). Co jsem si ale mohla, všimnout si určitosti, ač jsem to původně neměla v plánu sledovat, byl rozdíl v motivacích studentů, proč být proti schválení eutanazie.

Zatímco studenti orientovaní na humanitní oblast (např.: sociální, zdravotní, lékařské, pedagogické studijní obory) kladly důraz na právo zemřít důstojně a rozhodnout o sobě. Upřednostňovaná byla hodnota svobody. U studentů přírodních oborů (Např.: informatika, geografie, matematika) byl důraz kladen na to, aby člověk neumíral v nesnesitelných bolestech. Takže motivací byla možnost zbytečně a příliš netrpět, strach z utrpení.

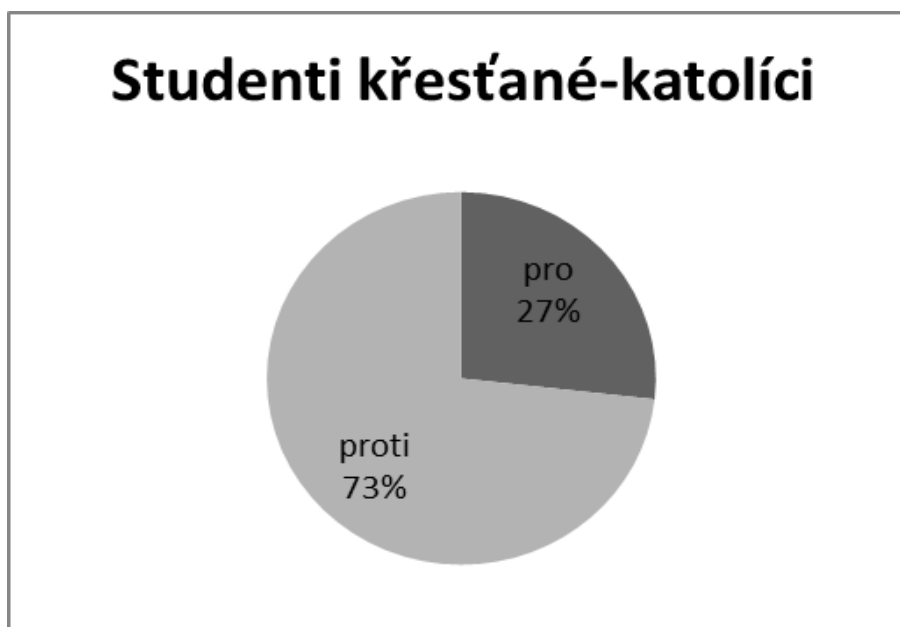
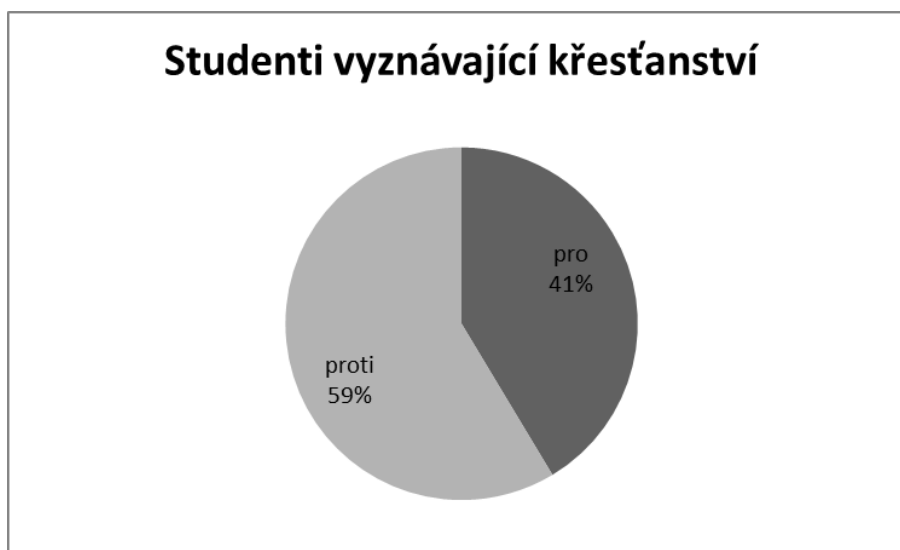

3.4.2 Druhá hypotéza

Druhá hypotéza, že přes 70% věřících studentů Univerzity Palackého bude proti schválení eutanazie, se nepotvrdila. Čekala jsem o více než 10% větší příklon k postoji proti. Celkový rozdíl mezi nevěřícími a věřícími činil v postoji proti schválení eutanazie 36%.

Protože se mé předpoklady nepotvrdily, zkusila jsem vyčlenit skupinu studentů katolického vyznání. Zjistila jsem, že můj předpoklad druhé hypotézy by se potvrdil

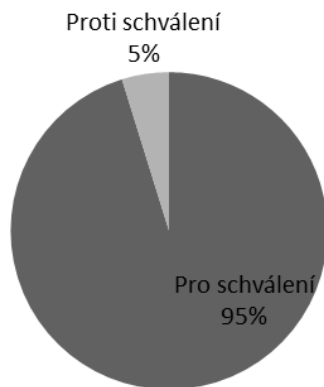
u této skupiny, která lze s jistotou označit za nejvíce radikální v postoji protieutanazii.

3.4.2.1 Studenti ateisté

Hlavní cíl výzkumu je zaměřený na křesťanské studenty Univerzity Palackého. A proto jsem se záměrně chtěla podívat čistě na skupinu studentů, která sebe sama považuje za ateisty. Protože je vyjádřením protipólu vůči mé sledované skupině. Pouze 5% studentů ateistů je proti schválení eutanazie.

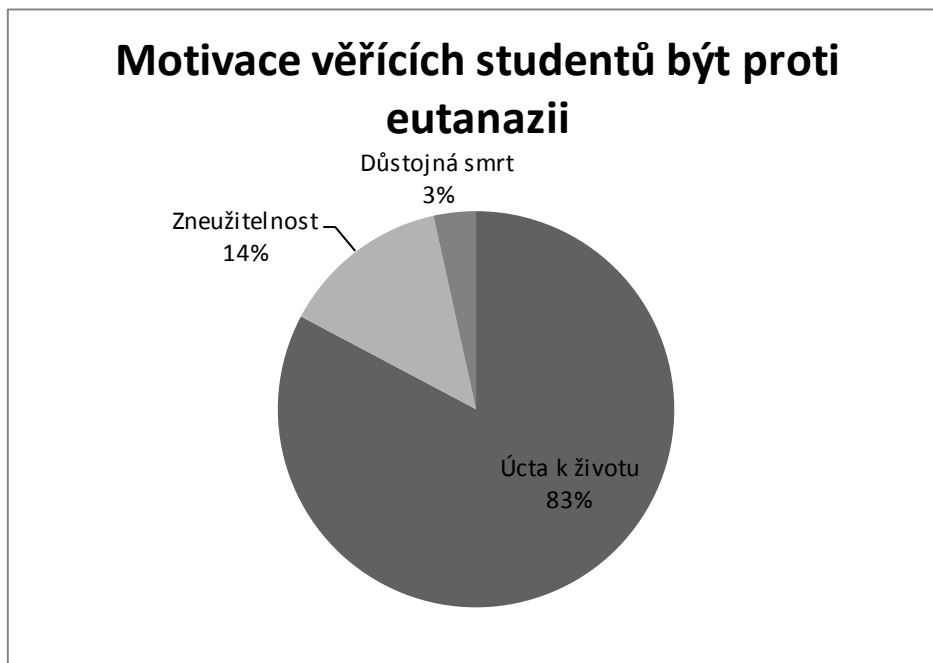
Studenti, kteří sami sebe nepovažují za věřící

3.4.2.2 Důvody věřících studentů, kteří nesouhlasili s eutanazií

Věřících studentů, vyznávajících křesťanskou víru a kteří jsou proti eutanazii, bylo celkem padesát osm. Nejčastějším důvodem byla uváděna svrchovaná hodnota života. Proti eutanazii z důvodu úcty k životu bylo 83%. Úcta k životu byla vyjádřena tvrzením, že není správné si život brát, když jsme si ho sami nedali, že se jedná o přestoupení desatera, není to etické apod.:

Dalším důvodem věřících studentů křesťanů, proč eutanazii říkají ne, je obava z možnosti jejího zneužívání. Zneužití uvedlo jako hlavní důvod 14% studentů. A zbylá 3% dotázaných, jsou studenti, kteří chtějí důstojnost smrti a v možnosti eutanazie ji nevidí.

3.5 Diskuze

Po osobních zkušenostech se studenty Univerzity Palackého jsem si vytvořila názor, že jestli je skupina mezi studenty, o které se dá tvrdit, že je radikálně proti eutanazii, tak jsou to studenti křesťanského vyznání. Proto jsem chtěla výzkumem sledovat, jak velký vliv mají křesťanské hodnoty, jako je úcta k životu, na utváření postoje věřících studentů Univerzity Palackého k eutanazii. Výzkum potvrdil, že vliv křesťanských hodnot je zcela zásadní.

Tři čtvrtě všech studentů mají kladný postoj k případnému zavedení eutanazie, ale při vyčlenění křesťanských studentů by bylo pro schválení jen více než třetina studentů. Můj názor se potvrdil i tím, když jsem vyčlenila skupinu ateistických studentů a studentů katolického vyznání. Tyto dvě skupiny jsou nejvíce ve svých postojích radikální a stojí na opačných pólech. Zatímco studenti, kteří sami sebe nepovažují za věřící a ani hledající jsou pro schválení eutanazie z 95%. Tak katoličtí studenti byli proti případnému schvalování eutanazie ze 73%. Nečastějším udáním důvodů pro schválení eutanazie bylo právo na sebeurčení, možnost zbavit člověka nesnesitelného utrpení a možnost důstojného umírání.

Za další možné faktory, které by mohly ovlivňovat studenty v postoji k eutanazii, jsem po mnoha rozhovorech a diskuzích začala považovat druh oboru, který

si student zvolil. Názor, že studenti budoucích pomáhajících profesí a humanitních oborů budou více proti schválení eutanazie, než studenti přírodovědeckých oborů, se nepotvrdil. Překvapivým zjištěním ale bylo, že jsem si mohla u těchto skupin všimnout rozdílných motivací, proč jsou nakloněni eutanazii. Zatímco studenti zaměřeni humanitně preferují hodnotu sebeurčení a svobody rozhodnutí, studenti přírodních věd v první řadě mysleli na nesnesitelné bolesti, kterými by umírající neměli trpět. Proč jsem se v diskuzích setkávala s větší mírou postoje proti eutanazii z řad studentů pomáhajících profesí? Možná proto, že takové, obory, si, vybírají, křesťansky, založení, studenti.

Jedinou skupinou, o které lze s jistotou tvrdit, že je radikálně proti, jsou křesťanští studenti. Chtěla jsem vědět, které hodnoty konkrétně tuto skupinu ovlivňují. Druhá vedlejší výzkumná otázka ukázala, že hlavním důvodem pro tvorbu postoje proti eutanazii je svrchovaná hodnota života, který se snaží církve chránit od početí do přirození smrti. Druhým nejčastějším důvodem byla možnost zneužití eutanazie a nakonec touha po důstojné smrti. Výzkumem se potvrdilo, že křesťanské hodnoty stále odolávají společenským tendencím, které by mohli směřovat k případnému schválení eutanazie.

Mimo mé záměry jsem výzkumem zjistila skutečnost, že mnoho studentů je pro eutanazii pasivní, i když jí nedokáží vědomě rozlišit nebo pojmenovat. Neboť bez mého vyzvání 11% studentů v dotaznících vyjádřilo, že je lepší pacienta od přístrojů odpojit nebo uměle neudržovat při životě někoho, u koho to nemá smysl a jen by se tím trápil.

3.6 Závěr k výzkumu

I když jsem věřila svým názorům, které vplynuly z mých osobních zkušeností, jsem ráda, že se potvrdila jen polovina. Díky tomu jsem mohla dospět k objektivnějším názorům a své zkušenosti zasadit do širšího kontextu a odborně je reflektovat.

Závěr

Eutanazie by pro nás neměl být vzdálený nebo nejasný pojem. Dokonce ani pro zdravé a mladé lidi, plné života. Postoje a názory jednotlivců i veřejného mínění k etickým otázkám se v čase mění. Buď se formují na základě zkušeností a dostatkem kvalitních informací nebo deformují předáváním zjednodušeného zkresleného pohledu na danou problematiku.

Hlavním cílem mé práce bylo zjistit jak velký vliv má u současných studentů Univerzity Palackého při tvorbě postoje k eutanazii křesťanská víra, které nese určité hodnoty. Práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou.

V teoretické části jsem se snažila vymezit pojem eutanazie, který je výkladově členitý. S cílem objasnit čtenáři, co je a co není eutanazie, jak se dá tento pojem chápat. Krátce jsem zmínila historii vývoje eutanazie. A nakonec jsem se snažila nastínit křesťanské hodnoty, které mohou ovlivňovat tvorbu postoje věřícího studenta k eutanazii. Teoretický cíl práce jsem naplnila.

V praktické části práce jsem charakterizovala cílovou skupinu respondentů a metodologii, kterou jsem pro realizaci výzkumu použila. Představila jsem hlavní hypotézy výzkumu a k nim vázané vedlejší výzkumné otázky.

Výzkumu ukázal, že křesťanské hodnoty mají u současných studentů velký vliv na utváření postoje k eutanazii. Křesťané jsou jedinou radikální skupinou mezi studenty, kteří se staví proti eutanazii. Takže jsem vyvodila závěr, že křesťanské hodnoty, jako je svrchovanost života, stále odolávají společenským tendencím, které by mohly naznačovat směřování ke schválení zákona o eutanazii. Hodnota lidského života je největší motivací věřících studentů k nesouhlasu s eutanazií. Dalšími vysledovanými hodnotami jsou možnost zneužití a důraz na důstojné umírání.

První hypotéza že přes 70% studentů Univerzity Palackého, bude pro schválení eutanazie, se mi potvrdila. Při pohledu na celkový stav postoje studentů k eutanazii (77% pro schválení), lze očekávat, že budoucí lékaři, učitelé a právníci budou ovlivňovat veřejné mínění směrem k případnému navrhování zákona o eutanazii. Vedlejší výzkumná otázka druhé hypotézy, že studenti humanitně zaměřených oborů budou více proti schválení, než studenti ostatních oborů se nepotvrdila. Můj předpoklad, že studenti tzv.: pomáhajících profesí jsou více proti eutanazii, si vysvětluji tím, že

v těchto profesích se studenti s křesťanským založením koncentrují více. Zajímavé bylo sledovat rozdíl v motivacích studentů obou skupin. Zatímco studenti humanitních oborů a pomáhajících profesí chtěli eutanazii jako projev práva na sebeurčení. Ostatní studenti se vyjadřovali k možnosti eutanazie, jako užitečné, když nevyléčitelně nemocný trpí nesnesitelným utrpením.

Druhá hypotéza, že přes 70% studentů vyznávajících křesťanskou víru budou proti schválení eutanazie, se mi nepotvrdila. Předpokládala jsem o 11% víc odpovědí proti schválení. Můj výzkum by se potvrdil, kdyby se jednalo čistě o studenty katolického vyznání. Vedlejší výzkumná otázka, kterou jsem sledovala hodnoty spojené s křesťanstvím, které formují postoj proti eutanazii, se mi podařilo sledovat. Hodnota, která má největší vliv je úcta k životu, (motivovala přes 80% věřících). Objevily se hodnoty jako ochrana před zneužíváním a touha po důstojném umírání.

Psaní této bakalářské práce mě velmi obohatilo. Při studiu literatury pro teoretickou část práce, jsem narazila na pojem Dříve vyslovené přání. Nevěděla jsem do této doby, že máme v ČR právní možnost si předem stanovit, jak se má s námi zacházet v případě, že se dostaneme do situace, kdy vzhledem k zdravotnímu stavu nemůžeme o sobě rozhodovat. Že můžu o sobě rozhodnout dopředu, aby mi neprodlužovali život mimořádnou lékařskou péčí.

Při zpracovávání výzkumu mě překvapily nejvíce dvě skutečnosti. První, že ostatní větve křesťanství nejsou stejně silně radikální v postoji chránit život do přirozené smrti a tím se v takové míře stavět proti eutanazii. Druhá, že se studenti bez mého vyzvání v dotaznících vyjadřovali k dystanazii. Je pravděpodobné, že v případě, že by měli studenti možnost být více informováni o rozdělení eutanazie a mohli si vybrat, volili by spíše jen možnost pasivní eutanazii.

Myslím, že i když se o eutanazii diskutuje mezi studenty často, k zaujetí jasných a pevných postojů většině z nich chybí informovanost. Informací kolem tématu eutanazie je hodně, ale ne těch podstatných. Diskuze zůstávají pak spíše na povrchní a emoční hladině. Ať už jsme věřící nebo ne, všichni toužíme po kvalitním životu. Nepopírám, že možnost práva na sebeurčení v podobě eutanazie přináší efektivní výhody. A takové právo by mohlo být rychlým a jednoduchým řešením problémů, které naši společnost pálí. Ovšem řada odborníků je přesvědčena, že v dlouhodobějším horizontu tato možnost na kvalitě života společnosti víc bere, než dává.

Příloha:

Otázky výzkumu

- 1.) Schválit legislativně v současné době eutanázii, resp. asistovanou sebevraždu na území ČR?
- 2.) Proč?
- 3.) Uveďte, prosím, další možné důvody k Vašemu výše uvedenému rozhodnutí (nepovinná otázka)
- 4.) Jsem: žena/muž
- 5.) Věk
- 6.) Jsem studentem fakulty: (možnost výběru)
- 7.) Pokud nejste studentem UP, co studujete nebo kde pracujete? (nepovinná otázka)
- 8.) Pokud nejste studentem UP, co studujete nebo kde pracujete?
- 9.) Považuji sám sebe za věřícího: ano/ne
- 10.) Pokud se považujete za věřícího nebo nemáte v tom jasno k jakému náboženství/církvi/sboru nebo životní filosofii se hlásíte nebo s ní sympatizujete?

Použitá literatura a zdroje

Použitá literatura

- Alexandr L. 2003. *Diktatura a lékařská věda*; Praha: občanský institut
- Apoštolský list Jana Pavla II. O KŘESŤANSKÉM SMYSLU LIDSKÉHO UTRPENÍ z 11. února 1984. *Salvici Doloris*. Praha: ZVON 1995
- Baum Z 2004 *Individualizovaná společnost*. Praha: Mladá Fronta
- Bible*. Praha: Česká biblická společnost v roce 2007
- Bubová M., Holíková L., Ižová M., Matějek J., Pacner S.; ETIAM PER COR SANAMUS. *Psychospirituální souvislosti konce života a umírání*, Brno: Tribun EU s.r.o. v roce 2013
- Černý D. a Doležal A. 2013. *Smrt a umírání (Etické, právní a medicínské otázky na konci života)*; Praha: Ústav státu práva AV ČR
- Evangelium vitae*. Praha: ZVON 1995
- Haškovcová H. 2007. *Thanatologie*. Praha: Galén
- Encyklika Jana Pavla II. O ŽIVOTĚ, KTERÝ JE NEDOTKNUTELNÉ DOBRO z 25. března 1995.
- Kabela M. 2001. *Holandská současnost*. Praha: BARRISTER & PRINCIPAL
- Katechismus katolické církve*. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství v roce 2002
- Kohout V. „Spiritualita“, in Stefano De Fiores, Tullo Goffi a kol., *Slovník spirituality*: Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství v roce 1999
- Kompendium katechismu katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství v roce 2006
- Kongregace pro nauku církve. 1980. *Bona et iura*. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství
- Munzarová M. 2008. *Proč NE eutanazii aneb Být, či nebýt?* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství
- Papežská rada pro pastorační práci mezi zdravotníky 1995. *Charta pracovníků ve zdravotnictví*. Praha: Zvon v roce 1996
- Peschke K. H. 2004. *Křesťanská etika* Praha: Vyšehrad
- Ptáček R, Bartůněk P a kolektiv. 2012. *Eutanazie – pro a proti*. Praha: PROTISK

Svatošová M. 1995. *Hospice a umění doprovázet*. Praha: ECCE HOMO

Virt G. 2000. *Žít až do konce*. Jihlava: Vyšehrad

Výroční zpráva Univerzity Palackého v Olomouci za rok 2014

YOUCAT, katechismus katolické církve pro mladé. Kostelní Vydří:

Karmelitánské nakladatelství v roce 2011

Internetové odkazy

Článek na internetovém portálu zabývající se legislativními změnami v Evropě: epravo.cz Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/eutanazie-ve-svete-33479.html> [posl. akt. 20. 5. 2005] [cit. 3. 3. 2015]

Článek Sv. Tomáš Akvinský na portálu sdružení přátel bl. Hyacinta M. Cormiera: cormierop.cz Dostupné z: <http://www.cormierop.cz/Summa-proti-pohanum-3kniha.html> [posl. akt. nevedeno] [cit. 3. 2. 2016]

Skupina na sociální síti facebook: <https://www.facebook.com/groups/164914413030/> [posl. akt. 7. 3. 2015] [cit. 7. 3. 2015]